

Gouden eieren

De legkippenhouderij is de afgelopen honderd jaar stormachtig gegroeid. Al in 1907 was ons land netto-exporteur van eieren. Inmiddels is ons land de grootste eierexporteur ter wereld.

Lange tijd ontbrak het zicht op wat de Nederlandse huisvrouw in de keuken deed met het ei. Onderzoek naar het gebruik van het ei, uitgevoerd in de winter van 1953, moest daarover duidelijkheid geven.

Erfdier

Rond 1890 was de omvang van de kippenhouderij nog beperkt. Op de boerderijen scharrelden niet meer dan enkele kippen rond die op het erf zelf hun kostje bij elkaar zochten. De kip was nog een echt erfdier. Het rapen van het ei en de zorg voor de kip waren taken voor de boerin. Slechts op enkele plaatsen, zoals in Barneveld, vond grootschalige pluimveeteelt voor de markt plaats. Die teelt was bovendien zeer winstgevend.

De legkippenhouderij is sinds 1890 explosief gegroeid. In 1910 waren in de Gelderse Vallei al boeren te vinden met 300 kippen. Maar dat waren uitzonderingen: gangbaar was een aantal van 40 tot 50 kippen op de kleinere boerderijen tot hooguit honderd kippen op de grotere hoeven; meer kon de boerin niet overzien. De kippen liepen niet meer los op het erf, maar waren samengebracht in zogeheten hoenderparken, afgeperkte stukken grond met een nacht- en leghok.

Doelbewuste selectie

De eierproductie nam snel toe, van 73 miljoen kg. in 1923 naar 147 miljoen kg. in 1940 en tot 664 miljoen kg. in 1984, een record. Inmiddels ligt de productie weer onder de 600 miljoen kg.

Aan die productiestijging lag een geweldige stijging van de productiviteit ten grondslag. Betere voeding, op efficiëntere wijze toegediend, efficiëntere huisvesting en doelbewuste selectie van legkippen op productiviteit leidden al voor de Tweede Wereldoorlog tot een spectaculaire toename van de productiviteit. Op het einde van de negentiende eeuw gaf een

hen nog 80 tot 85 eieren per jaar, in 1930 waren dat 116 eieren per hen, al bereikten de tophennen bij legwedstrijden op het Rijksproefstation Het Spelderholt op dat moment al aantallen tussen 170 en 200. Inmiddels ligt het gemiddelde al boven de 300 eieren per jaar. De productiviteit bleef overigens gebonden aan een legritme van een ei per etmaal. Het hogere leggemiddelde komt dan ook voort uit de verlenging van de legperiode.

Propagandacommissie

Het CBS berekende het hoofdelijk verbruik van eieren in 1953 op honderd stuks. Dat was een onderschatting, zo bleek in 1953 uit een onderzoek naar het gebruik van eieren. Dat onderzoek was gedaan door de Nederlandse Huishoudraad in opdracht van de Propagandacommissie voor Eieren van het Bedrijfsschap voor Pluimvee en Eieren.

Twaalfhonderd huisvrouwen deden aan het onderzoek mee. De Huishoudraad putte hiervoor uit haar informatiegroepen, groepen huisvrouwen die op gezette tijden hun mening gaven over de onderzoeken van de Huishoudraad. Deze vrouwen hadden zich gemeld na een oproep via de radio en de vrouwenbladen. De groepen waren zo samengesteld dat zij 'in voldoende mate representatief voor het totaal der Nederlandse huisvrouwen geacht kunnen worden.' Toch lukte het vormen van een representatieve groep huisvrouwen niet: de maatschappelijk laagste groepen en ouden van dagen waren onder de huisvrouwen ondervertegenwoordigd, de jonge gezinnen waren onevenredig groot in aantal.

Balkonkippen

De 1 200 huisgezinnen aten per week 12,5 duizend eieren, dat is gemiddeld per week 2,6 eieren, 136 eieren per hoofd per jaar. De consumptie was hoger dan de 110 stuks die zij van tevoren had geschat. Dit onverwacht

hoge verbruik weet de Huishoudraad aan het feit dat er zo weinig zicht was op het koopgedrag van de huisvrouwen. Vier van de tien huisvrouwen kochten hun eieren niet in de winkel, maar rechtstreeks van de boer. Bovendien hielden twee van de tien huisvrouwen zelf kippen. De helft van deze vrouwen met deze zogeheten balkonkippen deed dat niet uitsluitend voor eigen gebruik en verkocht een deel van de eieren. Maar de spreiding in het verbruik was groot. In 55 van de honderd gezinnen aten de gezinsleden drie eieren of minder per week. In dertig van de honderd gezinnen aten de gezinsleden per week vier eieren of meer, in 95 gezinnen (acht procent van alle gezinnen) aten de gezinsleden gemiddeld één ei of meer per dag.

Receptenboekje

Vier van de vijf vrouwen gebruikten de eieren in onverwerkte vorm: gekookt, gebakken, als roerei of als omelet. Het overige deel verwerkten zij in pannenkoeken, cake en gehaktballen. Daarmee hield de keukenkennis van de meeste huisvrouwen wel op, gaven veel huisvrouwen te kennen. 'Er zijn nog veel vrouwen die enkel eieren bakken en koken en in pannenkoeken en cake gebruiken, meer weten velen er niet van te maken.' Drie van de vier huisvrouwen zouden daarom prijs stellen op een receptenboekje. De eiconsumptie verschilde met de hoofdkenmerken van de gezinnen. Zo werden in kleinere gemeenten (10 duizend inwoners of minder) doorgaans meer eieren gegeten dan in grote gemeenten (50 duizend of meer inwoners). Opvallend was dat de consumptiever schillen tussen gezinnen uit grote gemeenten en het platteland ontbraken bij een gering verbruik. De echte grootverbruikers daarentegen zaten vooral op het platteland. De grotere gezinnen aten hoofdelijk minder eieren dan de kleinere gezinnen. Ook constateerde de Huishoudraad een verband tussen de hoogte van het gezinsinkomen en de eiconsumptie: hoe hoger het inkomen, hoe hoger het hoofdelijke verbruik.

Levenskracht

Het ei gold als voedzaam en versterkend, de voedingswaarde kwam in de buurt van dat

van vlees. Het was een goedkoop product, gemakkelijk in de keuken en gezond. Maar het ei was ook met een vage mysieke omgeving. Een ei werd door sommigen gezien als 'iets dat leeft', 'iets dat in potentie levenskracht in zich bergt.' Het eten van eieren werd wel eens afgeraden voor temperamentvolle mensen die er naar zeggen 'te weelderig' van werden. Vrouwen zouden ten aanzien van het ei nogal gevoelig reageren, schreef onderzoeker W. Gussekloo, auteur van het rapport *Eieren. Een onderzoek naar koop- en gebruiksgewoonten rondom eieren in Nederland* van het Wageningse Bureau Makrotest NV in 1964. Vrouwen associeerden het ei - 'vaag' en onbewust', schreef Gussekloo nog - met de sfeer rondom bevruchting en ontstaan van leven.

Bruin is gezelliger

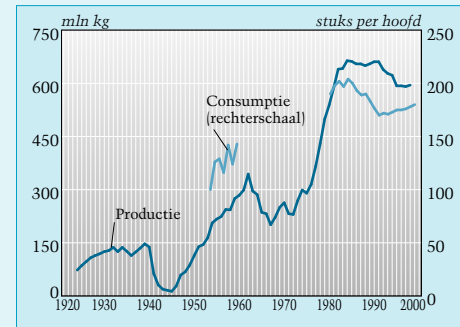
Huisvrouwen hadden een sterke voorkeur voor een bruin ei. Die voorkeur was in de steden groter dan op het platteland en in het zuiden groter dan in het westen, waar de huisvrouwen meer ambivalent stonden tegenover de schaal kleur. Ook oudere vrouwen hadden een sterkere voorkeur voor het bruine ei dan jongere vrouwen. De huisvrouwen hadden het idee dat bruine eieren lekkerder van smaak waren en 'gezelliger van kleur', met een dikkere schaal en een mooiere dooier. Veel huisvrouwen dachten dat bruine eieren uit Barneveld kwamen. En de naam Barneveld was een symbool van goede kwaliteit. Vrouwen die witte eieren prefereerden dachten dat deze eieren beter of zuiverder van smaak zijn. Zij vonden de witte eieren ook schoner en hygiënischer dan bruine eieren.

Grootgebruiker

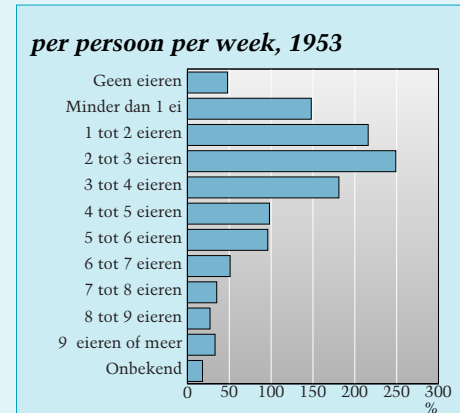
De consumptie van eieren nam volgens de CBS-verbruikstatistieken van het toe van 100 stuks in 1953 tot 170 stuks begin jaren negentig en tot 180 stuks thans (2000). Daarmee behoort de Nederlandse consument tot de grotere gebruikers in Europa.

Ronald van der Bie

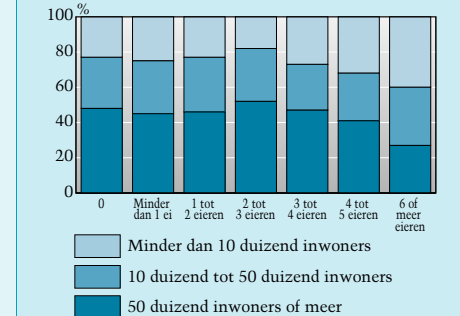
Productie en consumptie van eieren

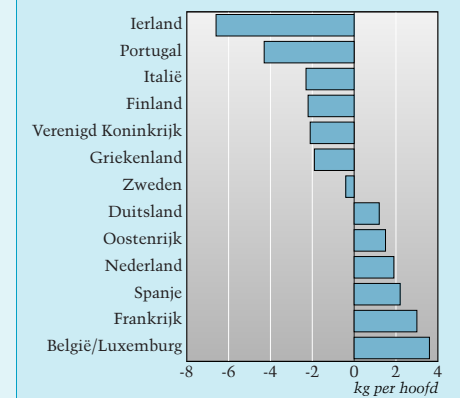
Consumptie van eieren

naar gemeentegrootte, 1953

afwijking van EU-gemiddelde, 1998

Bron: Eurostat.